

Anna Nowak

PRODUKTYWNOŚĆ ROLNICTWA POLSKIEGO W KONTEKŚCIE JEGO KONKURENCYJNOŚCI

THE PRODUCTIVITY OF POLISH AGRICULTURE IN THE CONTEXT OF ITS COMPETITIVENESS

Katedra Ekonomii i Zarządzania, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin, e-mail: anna.nowak@up.lublin.pl

Summary. The resources of production factors including especially land and labor resources are evidence of Polish agriculture great production capital. But low productivity of productive factors weakens the competitive position of Polish rural producers on European Union market. The greatest distance between Polish agriculture and high developed agriculture of European Union countries concerns labor productivity. Polish farmers gain 10 times lower labor effectiveness comparing to the producers from Denmark or Holland. Also land productivity is lower than in Denmark, Germany or Holland but higher than in new associated countries. Less disproportions are found regarding capital productivity although it is lower than average in European Union countries. Structural retardation is the main factor negatively influencing Polish agriculture competitiveness but moreover agrarian fragmented structure as well as too high employment in agriculture sector additionally worsen the situation.

Słowa kluczowe: czynniki produkcji, konkurencyjność, produktywność, rolnictwo.
Key words: agriculture, competitiveness, production factors, productivity.

WSTĘP

Konkurencja należy do podstawowych mechanizmów ekonomicznych, towarzyszących gospodarce rynkowej. Stankiewicz (2000) proponuje, aby konkurencyjność traktować jako system złożony z 4 podsystemów obejmujących: potencjał konkurencyjności, przewagę konkurencyjną, instrumenty konkurowania oraz pozycję konkurencyjną.

Konkurencyjność rolnictwa można rozpatrywać z 2 punktów widzenia. Po pierwsze – w ramach gospodarki narodowej – wtedy mówi się o konkurencyjności wewnętrznej tego działu gospodarki. Po drugie – w ujęciu międzynarodowym, gdy analizie poddaje się konkurencyjność potencjalną rolnictwa danego kraju (Woś 2001). Jednym z ważniejszych aspektów, dotyczących potencjalnych zdolności konkurowania rolnictwa, jest jego konkurencyjność zasobowa (Woś 2001). Rozpatrywana jest ona poprzez pryzmat zasobów czynników produkcji, efektywność ich wykorzystania, tempo i kierunek zmian strukturalnych oraz efektywność gospodarowania (Poczta i in. 2010).

Miarą konkurencyjności jest zdolność do efektywnego wykorzystania czynników produkcji, przede wszystkim kapitału, technologii oraz ludzi (Kołodziejczak 2010). Zdolność do konkurowania ma szczególne znaczenie w polskim rolnictwie, od kiedy Polska stała się uczestnikiem jednolitego rynku UE. Większa konkurencyjność na europejskim rynku produktów rolniczych wymusza na rolnikach bardziej efektywne sposoby gospodarowania oraz większą racjonalizację czynników produkcji. Wyższa produktywność oznacza większą efek-

tywność, ta z kolei jest niezbędnym warunkiem konkurencyjności oraz osiągnięcia przewagi konkurencyjnej (Kalińska i in. 2007). Przed rolnictwem polskim pojawiły się więc nowe wyzwania, związane z koniecznością dostosowania się do konkurencji wewnętrznej w unijnej gospodarce rolnej. O gorszej pozycji konkurencyjnej polskiego rolnictwa decydują: rozdrobnienie agrarne, niski stopień wyposażenia rolnictwa w nowoczesne środki techniczne do produkcji rolnej, mała skala produkcji oraz brak specjalizacji (Poczta i in. 2010).

Konkurencyjność zasobowa rolnictwa polskiego, w odniesieniu do rolnictwa unijnego, jest istotna, ponieważ rolnictwo polskie jest istotnym elementem w strukturze rolnictwa unijnego (Poczta in. 2010). Przy takim podejściu wykorzystano w niniejszym opracowaniu, przyjmując jako cel, analizę zasobów oraz ich produktywności w rolnictwie polskim oraz pozostałych krajach UE.

Produktywność jest to relacja efektów do sumy nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej. Miary produktywności są bardzo różne; mogą dotyczyć poszczególnych czynników wytwórczych lub łącznie wszystkich zastosowanych czynników produkcyjnych (Kosieradzka i in. 2000). W opracowaniu odniesiono się do produktywności ziemi, pracy i kapitału, przyjmując jako miernik relację wartości produkcji lub wartości dodanej do czynnika produkcji. Badaniami objęto lata 2004–2009, korzystając z danych EUROSTAT-u oraz z wyników pochodzących z bazy danych FADN UE (sieć danych rachunkowych z gospodarstw rolnych – FADN (z ang. Farm Accountancy Data Network), <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, dostęp dn. 27.12.2012 r.

ROLNICTWO POLSKIE W UNII EUROPEJSKIEJ

Polska jest krajem o dużym potencjale produkcyjnym, o czym świadczą większe, niż w większości krajów UE, zasoby ziemi użytkowanej rolniczo. Użytki rolne stanowią w Polsce ponad 50% powierzchni; wśród państw członkowskich tylko w 6 krajach odsetek ten jest wyższy. Polska dysponuje także większą od średniej w UE powierzchnią gruntów ornych przypadającą na 1 mieszkańca. Ponadto jedynie Dania, Republika Czech oraz Węgry charakteryzują się większym odsetkiem gruntów ornych w strukturze użytków rolnych niż Polska.

Polska jest liczącym się producentem ziemniaków, zbóż oraz buraków cukrowych, choć wydajność tych roślin z 1 ha znacznie odbiega od średniej uzyskiwanej w UE. Przykładowo plony buraka cukrowego stanowią 45%, a zbóż – 62% plonów unijnych. Niższa jest także wydajność mleczna krów, która stanowi zaledwie 3/4 wydajności UE–27. Świadczy to o niepełnym wykorzystaniu potencjału, jakim dysponuje polskie rolnictwo.

O dużym potencjale produkcyjnym, ale także o poważnym problemie strukturalnym polskiego rolnictwa świadczy wysoki poziom zatrudnienia w tym sektorze. W rolnictwie w Polsce zatrudnionych jest prawie 14% pracujących, podczas gdy w całej Wspólnocie odsetek ten wynosi prawie 3-krotnie mniej. Pracujący w rolnictwie polskim stanowią prawie 1/5 osób pracujących w tym dziale gospodarki w UE.

Jedną z cech wyróżniających polskie rolnictwo i jednocześnie determinujących jego pozycję konkurencyjną na rynku Wspólnoty jest struktura polskich gospodarstw rolnych. W wielu opracowaniach zwraca się uwagę na potrzebę jej poprawy w celu zwiększenia produktywności polskiego rolnictwa (Poczta i in. 2010). Wynika to z tego, że w 2009 r. 69,6% gospodarstw sta-

nowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha użytków rolnych. Podmioty o powierzchni do 10 ha stanowiły 85,2% w strukturze gospodarstw (GUS, Rocznik statystyczny rolnictwa 2010).

Tabela 1. Wybrane charakterystyki rolnictwa polskiego w odniesieniu do innych krajów UE w 2009 r.

Wyszczególnienie	UE-27	Polska
Powierzchnia użytków rolnych (mln ha) ^a	184,9	15,6
Grunty orne:		
na 1 mieszkańca (ha)	0,22	0,32
na 1 mieszkańca (% powierzchni ogólnej)	25,80	38,70
Produkcja rolnicza w cenach stałych (%)		
ogółem	100	5,2
roślinna	100	5,0
zwierzęca	100	6,0
Produkcja artykułów rolniczych (mln t)		
zboże	298,2	29,8
mięso z uboju	43,6	3,4
mleko krowie	149,4	12,4
Zbiory ^a (UE-27 = 100)		
zboża	100	8,8
ziemniaki	100	16,9
buraki cukrowe	100	8,5
warzywa	100	8,1
owoce	100	6,2
Produkcja artykułów rolniczych na 1 mieszkańca (kg)		
zboża	601,0	782,0
mięso z uboju	87,8	89,8
mleko krowie	302,0	326
Plony ^a		
zboża (dt z 1 ha)	52,1	32,2
buraki cukrowe (dt z 1 ha)	1017,0	465,0
udój mleka od 1 krowy (w kg/rok) ^a	6135,0	4546,0
Pracujący w rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie i rybactwie (%)	5,6	13,9
Pracujący w rolnictwie w AWU (UE = 100)	100	19,5
Wartość dodana brutto (ceny bieżące) rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa i rybactwa (%)	1,6	3,6
Udział gospodarstw rolnych (%) o powierzchni 50 ha i więcej	5,1 (UE-15 – 10,9) ^b	1,1

^a Dane z 2008 r.

^b Dane z 2007 r.

Źródło: opracowano na podstawie Rocznika Statystycznego Rolnictwa (2010) oraz bazy danych EUROSTAT, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database, dostęp dn. 15.12.2012 r.

Wprowadzie w ostatnich latach można zaobserwować poprawę struktury obszarowej gospodarstw¹, ale nadal pozostaje ona niekorzystna w stosunku do struktur w wielu krajach

¹ W latach 2000–2009 udział gospodarstw rolnych o powierzchni do 5 ha zmniejszył się z 71,2% do 69,6%, a gospodarstw dużych wzrósł z 0,5% do 1,1%

członkowskich UE. Odsetek gospodarstw z grupy obszarowej 50 ha i więcej wynosi w Polsce nieco ponad 1%, przy czym tylko w Grecji, Słowenii, Rumunii i na Cyprze był on w 2007 r. niższy. W takich krajach, jak Dania, Francja, Wielka Brytania, Szwecja i Niemcy, udział ten kształtował się na poziomie 1/4 lub 1/3 ogółu gospodarstw. Oznacza to, że znaczna część produkcji rolnej w kraju nie ma, i w warunkach obecnej struktury agrarnej nie będzie miała w pełni rynkowego charakteru. Fakt ten wpływa na słabą pozycję konkurencyjną dużej części polskiego rolnictwa na rynku międzynarodowym (Poczta 2003). Rozproszenie potencjału produkcyjnego pomiędzy drobnymi producentami wpływa na niższą produktywność oraz gorszą pozycję konkurencyjną w porównaniu z państwami, w których większa jest koncentracja ziemi w rolnictwie. Wynika to zarówno z niższej efektywności gospodarowania drobnymi gospodarstwami, jak i z mniejszej ich skłonności do absorpcji postępu technicznego i biologicznego.

PRODUKTYWNOŚĆ CZYNNIKÓW PRODUKCJI W ROLNICTWIE

Rolnictwo polskie, jak już zwrócono uwagę wyżej, dysponuje relatywnie dużymi zasobami ziemi użytkowanej rolniczo, jednak jej produktywność odbiega od osiągniętej w większości krajów tzw. starej Unii. W 2009 r. produktywność ziemi zmniejszyła się, w stosunku do roku 2004, o ponad 10% i nadal pozostaje niższa od średniej w UE. Przyjęty do analizy wskaźnik jest w Polsce kilkakrotnie niższy niż w Holandii, na Malcie, w Niemczech, Danii i na Cyprze, jednak jest wyższy niż w pozostałych krajach nowo przyjętych do Unii. Największą dynamikę wzrostu produktywności ziemi w badanym okresie odnotowano w Słowenii, Holandii i Danii.

Produktywność ziemi można tłumaczyć ekstensywnym charakterem produkcji rolniczej, natomiast wydaje się, że jest poważniejszym problemem niska wydajność pracy w polskim rolnictwie. Produktywność tego czynnika to wartość produkcji przypadająca na 1 osobę pełnozatrudnioną, która była w Polsce 3-krotnie niższa od średniej w UE. Różnica pomiędzy produktywnością uzyskiwaną w polskich gospodarstwach a produktywnością w większości krajów członkowskich była kilkakrotna. Przykładowo rolnictwo duńskie i holenderskie osiąga ponad 10-krotnie wyższą produktywność pracy. Podobne zależności można stwierdzić, biorąc pod uwagę drugi z przyjętych mierników – wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 AWU (osobą pełnozatrudnioną). Jednocześnie zwraca uwagę fakt, że dynamika omawianego wskaźnika w wielu krajach, zwłaszcza „starej” Unii była w latach 2004–2009 ujemna. W Polsce wyniosła 117%, przy czym tylko na Cyprze (152%) i w Słowenii (194%) była wyższa. Może to oznaczać, że przemiany, jakie dokonują się w polskim rolnictwie, wprowadziły je na taką ścieżkę rozwoju, na jakiej kraje UE–15 były już dawno.

Zbliżony obraz, ukazujący różnicę między wydajnością rolnictwa polskiego i najbardziej wydajnych krajów UE (Holandia, Belgia, Dania), uzyskamy, jeśli do analizy przyjmujemy nakłady pracy. Wartość produkcji przypadająca na godzinę pracy w rolnictwie polskim jest ponad 3-krotnie mniejsza od przeciętnej w UE. Żaden z krajów członkowskich (poza Bułgarią, w przypadku której brakuje danych FADN), nie charakteryzował się tak niską wydajnością pracy. Wskazuje to na potrzebę dalszej redukcji zatrudnienia oraz przyspieszenia przemian strukturalnych w sektorze rolnym.

Tabela 2. Produktywność ziemi w rolnictwie krajów UE w 2004 i 2009 (Euro/ha)

Państwo	Wartość produkcji ogółem na 1 ha u.r. (EUR/1 ha) (SE131/SE025)		Dynamika (2004 = 100)
	2004 r.	2009 r.	
Belgia	4238,3	4148,0	97,9
Bułgaria	–	–	–
Cypr	3529,3	3901,7	110,6
Republika Czech	1100,5	1102,8	100,2
Dania	2729,6	3535,3	129,5
Niemcy	2144,8		0,0
Grecja	2695,7	2428,3	90,1
Hiszpania	1412,9	1204,9	85,3
Estonia	517,0	542,0	104,8
Francja	1685,4	1714,7	101,7
Węgry	1089,8	1063,3	97,6
Irlandia	856,6	836,4	97,6
Włochy	3445,7	3327,4	96,6
Litwa	479,6	587,3	122,4
Luksemburg	1756,4	1742,7	99,2
Łotwa	488,5	568,8	116,4
Malta	17230,3	18150,0	105,3
Holandia	8967,3	12338,8	137,6
Austria	1809,0	1948,1	107,7
Polska	1343,6	1200,1	89,3
Portugalia	974,0	927,3	95,2
Rumunia	–	–	–
Finlandia	1303,6	1583,1	121,4
Szwecja	1286,9	1245,5	96,8
Słowacja	690,5	–	–
Słowenia	1175,6	1986,0	168,9
Wielka Brytania	1192,5	1309,2	109,8
UE–27	1798,3	1792,2	99,7

Źródło: obliczono na podstawie bazy FADN UE, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, dostęp dn. 15.12.2012 r.

Tabela 3. Produktywność pracy w rolnictwie krajów UE w latach 2004–2009

Państwo	Wartość produkcji ogółem na 1 AWU (SE131/SE010) – EUR / 1 AWU		Wartość dodana netto na 1 AWU (SE425) – EUR /1 AWU	
	2004 r.	2009 r.	2004 r.	2009 r.
Belgia	90 328,6	91 314,6	36 383	32 106
Bułgaria	–	–	–	–
Cypr	16 906,5	22 623,4	5288	8059
Republika Czech	29 215,6	35 115,0	9614	10 600
Dania	132 883,1	179 280,4	44 169	41 295
Niemcy	74 516,7	–	29 490	–
Grecja	13 775,6	15 825,9	9997	10 919
Hiszpania	28 678,0	29 321,2	19 561	17 748
Estonia	19 804,6	28 891,5	7420	8360
Francja	64 765,8	70 330,2	25 913	20 976
Węgry	30 912,2	31 827,7	10 059	10 353
Irlandia	30 374,8	33 456,1	18 986	15 127
Włochy	37 954,1	41 138,6	20 439	23 658
Litwa	11 793,9	16 037,3	6233	6634
Luksemburg	75 757,2	81 855,6	32 047	23 033
Łotwa	11 689,8	17 312,6	4404	5800
Malta	30 344,4	33 803,2	14 686	10 588
Holandia	115 845,5	140 512,8	36 953	36 011
Austria	35 925,2	42 619,9	19 444	19 164
Polska	11 558,0	12 549,1	4095	4816
Portugalia	13 378,2	15 528,1	6052	8167
Rumunia	–	–	–	–
Finlandia	40 860,3	56 851,4	19 356	21 160
Szwecja	84 700,7	83 016,2	20 235	19 913
Słowacja	18 914,7	–	3521	–
Słowenia	7469,7	13 649,1	2408	4679
Wielka Brytania	79 502,2	92 381,7	30 055	32 570
UE–27	36 590,9	38 458,0	16639	15 850

Źródło: obliczono na podstawie FADN UE, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, dostęp dn. 15.12.2012 r.

Tabela 4. Wydajność pracy w rolnictwie krajów UE w latach 2004–2009

Państwo	Wartość produkcji ogółem/nakłady pracy ogółem (EUR/h) (SE131/SE011)		Dynamika (2004 = 100)
	2004 r.	2009 r.	
Belgia	33,79	37,73	111,6
Bułgaria	–	–	–
Cypr	7,24	10,07	139,0
Republika Czech	14,12	17,26	122,2
Dania	68,95	95,38	138,3
Niemcy	33,70	–	–
Grecja	5,98	6,78	113,4
Hiszpania	14,08	14,89	105,7
Estonia	8,68	13,01	150,0
Francja	40,18	43,56	108,4
Węgry	14,03	14,46	103,0
Irlandia	14,08	15,80	112,2
Włochy	16,91	19,57	115,7
Litwa	5,44	7,29	134,0
Luksemburg	34,30	37,13	108,2
Łotwa	5,73	8,58	149,6
Malta	11,75	12,71	108,2
Holandia	52,06	65,35	125,5
Austria	15,91	18,76	117,9
Polska	5,26	5,71	108,4
Portugalia	5,56	8,10	145,6
Rumunia	–	–	–
Finlandia	19,50	28,27	145,0
Szwecja	38,98	38,33	98,3
Słowacja	9,68	–	–
Słowenia	3,75	7,47	198,9
Wielka Brytania	33,21	38,81	116,9
UE–27	17,08	18,41	107,8

Źródło: obliczono na podstawie FADN UE, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, dostęp dn. 15.12.2012 r.

Mniejszy dystans dzieli nas od rozwiniętego rolnictwa unijnego pod względem produktywności kapitału. Wprawdzie obydwa przyjęte do analizy wskaźniki są w Polsce niższe niż w UE, ale różnica pomiędzy państwami o najwyższej produktywności (takich jak Wielka Brytania, Belgia, Holandia) a Polską jest w tym wypadku najwyżej 2-krotna.

Tabela 5. Produktywność kapitału w rolnictwie krajów UE w latach 2004–2009

Państwo	Wartość produkcji ogółem/przeciętna wartość kapitału w gospodarstwie rolnym (SE131/SE510) – EUR		Wartość produkcji ogółem/środki trwałe ogółem (SE131/SE441) – EUR	
	2004 r.	2009 r.	2004 r.	2009 r.
Belgia	0,67	0,58	0,49	0,39
Bułgaria	–	–	–	–
Cypr	0,39	0,44	0,25	0,19
Republika Czech	0,45	0,35	0,56	0,43
Dania	0,25	0,35	0,21	0,14
Niemcy	0,58	–	0,27	–
Grecja	0,50	0,45	0,25	0,24
Hiszpania	0,40	0,26	0,30	0,21
Estonia	0,56	0,39	0,57	0,41
Francja	0,47	0,44	0,65	0,60
Węgry	0,56	0,49	0,63	0,59
Irlandia	0,32	0,24	0,07	0,05
Włochy	0,48	0,45	0,19	0,19
Litwa	0,54	0,34	0,59	0,40
Luksemburg	0,27	0,24	0,18	0,17
Łotwa	0,69	0,44	0,80	0,53
Malta	0,38	0,35	0,26	0,22
Holandia	0,59	0,55	0,21	0,23
Austria	0,20	0,19	0,20	0,19
Polska	0,36	0,33	0,36	0,19
Portugalia	0,42	0,49	0,31	0,32
Rumunia	–	–	–	–
Finlandia	0,32	0,33	0,27	0,27
Szwecja	0,39	0,35	0,30	0,26
Słowacja	0,27	–	0,31	–
Słowenia	0,16	0,23	0,08	0,12
Wielka Brytania	0,61	0,62	0,22	0,18
UE–27	0,45	0,39	0,27	0,22

Źródło: obliczono na podstawie FADN UE, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, dostęp dn. 15.12.2012 r.

Zmniejszenie się produktywności kapitału w rolnictwie większości krajów Wspólnoty w latach 2004–2009 wynika z większej dynamiki wzrostu wartości środków trwałych niż wartości produkcji w badanym okresie. Polska należy oprócz Danii, do państw, w których przyrost wartości środków trwałych był największy. Jest to efekt inwestycji realizowanych w gospodarstwach po naszym przystąpieniu do UE.

Tabela 6. Dynamika wartości produkcji oraz wartości środków trwałych w gospodarstwach rolnych UE w latach 2004–2009 (w %)

Wyszczególnienie	Dynamika w latach 2004–2009	
	wartość produkcji ogółem SE131	wartość środków trwałych ogółem SE441
Belgia	111,6	142,7
Bułgaria	–	–
Cypr	133,8	175,9
Republika Czech	92,9	121,6
Dania	154,9	230,1
Niemcy	–	–
Grecja	104,9	112,6
Hiszpania	105,9	156,0
Estonia	110,8	155,6
Francja	104,7	113,2
Węgry	96,4	101,9
Irlandia	109,2	158,5
Włochy	106,0	109,2
Litwa	118,7	174,8
Luksemburg	110,0	118,4
Łotwa	119,1	179,3
Malta	117,0	137,4
Holandia	138,6	128,4
Austria	113,5	123,4
Polska	108,0	211,4
Portugalia	120,8	114,8
Rumunia	–	–
Finlandia	136,4	136,2
Szwecja	102,2	117,7
Słowacja	–	–
Słowenia	154,6	95,7
Wielka Brytania	117,7	144,1
UE–27	100,6	121,9

Źródło: obliczono na podstawie FADN UE, <http://ec.europa.eu/agriculture/rica/>, dostęp dn. 15.12.2012 r.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza danych EUROSTAT oraz FADN UE wskazuje, że rolnictwo polskie zajmuje ważne miejsce w rolnictwie UE. Zasoby ziemi oraz pracy wskazują na duże możliwości konkurencyjności na rynku europejskim. Jednak uwarunkowania strukturalne, a zwłaszcza rozdrobnienie agrarne i związanie nadmiernych zasobów siły roboczej z rolnictwem, przyczyniają się do niskiej produktywności polskiego rolnictwa. Szczególnym problemem jest niższa produktywność pracy. Wprawdzie niższa opłata pracy umożliwiłaby utrzymanie pozycji konkurencyjnej naszego rolnictwa, jednak dystans, jaki dzieli nas od najbardziej wydajnego rolnictwa krajów starej Unii, jest bardzo duży. Jednocześnie fakt, że Polska jest jednym z krajów o największej dynamice wzrostu wydajności pracy, może świadczyć o tym, że dystans ten będzie systematycznie zmniejszany.

Zwiększenie efektywności wykorzystania czynników produkcji wymaga zmian strukturalnych. Ich tempo uwarunkowane jest m.in. sytuacją na rynku ziemi rolniczej, na rynku pracy, a także ogólnym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Po 2004 r. czynnikiem, który stymuluje przekształcenia w polskim sektorze rolnym, jest wspólna polityka rolna. Oddziaływanie instrumentów tej polityki, z jednej strony, wspiera dochody producentów rolnych, z drugiej zaś strony narzuca standardy, których spełnienie pozwoli na osiągnięcie lepszej pozycji konkurencyjnej polskiego rolnictwa na rynku unijnym.

Ponieważ koncentracja ziemi rolniczej jest procesem długotrwałym, wydaje się, że jednym ze sposobów przezwyciężania rozproszenia w sektorze rolnym jest integracja, zwłaszcza integracja pozioma.

PIŚMIENNICTWO

- Kalińska J., Wrzeszcz T.** 2007. Produktywność polskiego rolnictwa w latach 1998–2006. *Rocz. Nauk. SERiA* 9 (1), 209.
- Kołodziejczak A.** 2010. Modele rolnictwa a zróżnicowanie przestrzenne sposobów gospodarowania w rolnictwie polskim. Poznań, UAM, 146.
- Kosieradzka A., Lis S.** 2000. Produktywność. Metody analizy, oceny programów poprawy. Warszawa, Politechnika Warszawska, 112.
- Poczta W.** 2003. Ekonomiczne skutki warunków integracji Polski z UE dla sektora rolnego. Warszawa, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 15.
- Poczta W., Siemiński P.** 2010. Konkurencyjność rolnictwa polskiego po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Poznań, Wydaw. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, 12.
- Stankiewicz M.** 2000. Istota i sposoby oceny konkurencyjności przedsiębiorstwa. *Gosp. Narod.* 7–8, 95.
- Woś A.** 2001. Konkurencyjność wewnętrzna rolnictwa. Warszawa, IERiGŻ, 30–34.